

Нюр 2017

2

6+

ISSN 0207 - 6543

АТА ЖУРТ – АЛТЫН БЕШИК

Аллах жаратхан жаннга бек багъалы, бек сыйлы жер – ол аны туугъан жериди, уясыды, Ата журтуду. Аллай бир да байланыпды ол алайгъа киндиги бла, аллай бир да сакъды аны къорууларгъа. Анга андан керти, андан татлы, андан багъалы зат болур амалы да жокъду. Андадыла ата-ана, юйюр-бауур жылыуу, къанатланыр, учар кёгю, ёсер, жашар кюню, насыбы, намысы да.

Ата журтдан айырылгъан адамны «ата журт сезими», жооз жыл ётсе да, къан, жан бла тёлюден тёлюге кёче, ёчюлмей, жюрегин буугъанлай турады, артха тартдыргъанлай, туугъан ташына термилтгенлей...

Ата журтун сатхан а ёлгенден да аманды. Аллайны бедишден заман да къутхаралмайды.

Жандан багъалы Ата журт!

Халкъыбызны арслан кёллю уланлары Ата журтубузгъа керек кюнде, бирден кётюрюлюп, ма аны ючюн сермешгендиле. Кёбюсю да аны ючюн къурман этгендиле жанларын. Ол шарт а Ата журтубузну бютюнда бек сюдюреди.

Ата журт жаланда сауут бла сакъланмайды. Акъыл бла, эс бла да сакъланады. Билим бла сакъланады. Жерини хар ташына, чёбюне сүймеклик бла сакъланады.

Минг махтау Ата журтну къоруулагъанлагъа, сакълагъанлагъа!

«НИОР»

Брест къаланы къоруулай, бек артда жан берген Жигитлени санында малкъарлы жаш **ДЖАППУЛАНЫ** Тахирни аты да барды...

КЪУЛИ Къайсын

ДЕРС

Къар тынч жауа турады
Эски къала юсюне,
Жангы школ агъарады, –
Къарайма экисине.

Къар жауа. Агъарады
Нарт къала. Къаяла тик.
Школда дерс барады,
Мен окъугъанда кибик.

Сабийле терезеден
Кёрелле нарт къаланы.
– Билемисиз ол неден
Сакълады ауулланы?

Анда батырла къаны
Энди топуракъ болду.
Хунери усталаны
Къалала болуп къалды.

Ол да осал дерс туйюл,
Школда окъугъанла!
Халкъ къоруулады юйюн,
Ташлагъа саркъа къанла.

Къар жауады. Арбаз, жол
Чыммакъ болуп кёрюне.
Нарт къала бла школ
Къарайла бир бирине.

1958

«САУ БОЛ» ДЕП НЕ ЮЧЮН АЙТАДЫЛА?

Тау жолчукъну экеулен бара эдиле – къарт аппа бла аны туудукъчугъу. Бу эки жолоучу да къол ичи бла шырылдап саркъгъан бир суучукъгъа келип тохтадыла. Экиси да, бауурланып, ол таза суучукъдан ичдиле.

– Сау бол, суучукъ, – деди Аппа. Жашчыкъ кюлдю.

– Аппа, суучукъгъа «сау бол» деп нек айтдың? – деп сорду. – Ол сени къалай ангыларыкъды, адаммы болгъанды бу?!

– Эй, балам, – деди Аппа. – Бёрю ичген болса, «сау бол» дерге эсине да келмез эди. Биз а бёрюле туюлюбюз да. Биз – адамлабыз. Билемисе, адам «сау бол» деп не ючюн айтады?

Сагъыш этчи, кимге керекди ол тукъум зат?

Жашчыкъ сагъышланды. Сагъыш этер заманы бар эди. Узакъ жол барлыкъ эдиле...

В. Сухомлинскийден

Суратчы Фадеев Е.

Абдуллах БЕГИЙ УЛУ

«Ох-Ох-Ох!»

Ауругъан тишни жомагъы

Эртте-эртте бир киши
болгъанды,
Аны жангыз бир тиши
болгъанды.
Ол тиши аны къыйнап
тургъанды.
Ол киши ... Къаны къайнап
тургъанды.

Сора бир кюн, бу тиши
Къутуртханды да,
Сора бир кюн бу киши,
Бу, тургъанды да,

Бир халы алгъанды,
Бургъанды да,
Тишине салгъанды.
Сора ...

Сора бу къуралмагъан,
Ырахат туралмагъан,
бу тохтамагъан тишин
сууруп алгъанды!

Сора:
«Ох-ох-ох!» – айтханды.
Ай, андан сора мынга
Бир акъыл къайтханды:

Сора босагъа аллында
Жалынып айтханды:
– Чычхан, эски тишими
Берейим, жангы тиш бер!..
Чычхан, эски тишими
Берейим, жангы тиш бер!..

– Кёрмейсиз бу кишини:
Энтта да «жангы тиш» дер! –
Чычханчыкъ, чыкъгъанды да,
Мынга айып эгенди. –
Тур алай! – дегенди да,
Ташайып кетгенди.

ЖУРТ

1

Тюрлю-тюрлю терекле
Ёседиле чегетде:
Тал, нарат эм жабышмакъ,
Эмен терек, наз, бусакъ.

Къара къайын, акъ къайын,
Такъюзюк, айыутырнакъ,
Сизни кёргеним сайын –
Кёлюм бола чыммакъ акъ!

Терек терекден сейир,
Тенгleshдирип сынасакъ.
Ариуу кёп дуняда –
Санау жетмез, санасакъ.

Нарат сюеди тауну.
Суу бойнун сюеди тал.
Къайсы чегетге да бар –
Бизледе кибикди хал.

Миллет шарты чегетни –
Алаша, бийик да бар.
Бир башхасы – терекни
Жюреги тюрлюдю зар.

Жашайдыла терекле,
Этмей кычырыкъ, дауур.
Жазыулары аланы
Болса да ачы, ауур.

Ала да, адамлача,
Сайлайдыла жашауну:
Кими сюеди тюзню,
Кими – къаяны, тауну.

Солургъа хауа берген
Жер жюзюнде жанлагъа –

Къарайма тереклеге,
Алгыш эте алагъа.

Бийик къаяда – нарат,
Жашил талада – эмен,
Кёпдю берекет, къууат...
Нечик насыплыма мен!

2

Таубуз эсе – Минги,
Сууларыбыз да – андан.
Ой, бийик журтум мени,
Багъалыса жанымдан.

Туумасам, жашамасам
Адам болуп дуняда,
Къалыр эдим бурулуп
Кёк наратха къаяда.

Неда къуш болур эдим,
Къарарча Журтха кёкден.
Нарт-алан журтум мени,
Сен туудунг сюймекликден.

Къайры да бур кёзюнго –
Таула, суула, чегетле,
Жаннет журтубуз бизни,
Тартаса ёрге, кёкге.

Халкъым табады сенде
Хар не порлю керегин,
Тюл эсем да мен сени
Къадау Ташынг, Терегинг.

Мен сени ючюн хазыр –
Кирирге суугъа, отха.
Жаным къурман, къор болсун
Нартладан къалгъан Журтха.

Ышарыш, манга къарар
Наз, нарат, бусакъ, эмен...
Тилим, Журтум бар къадар
Нечик насыплыма мен!

КЪУШЧУКЪНУ БАШ АУУ

Эртте-эртте, бек эртте заманда,
Кёк бла Жер салам бере аламда,
Салам да нюр болуп чачылган сагъатда,
Бир ала бёрклю кёк къушчукъ,
Кесине аш излей турганлай салам бау башында,
аягъына бир чыгъана киреди да:

– Ой, анам! Ай-ай-ай! – деп, чыгъананы чыгъарыргъа кюрешеди. Алай, болалмай, кесине бир болушлукъ излеп, тегерегине къарайды. Арлакъ-да – арбаз мюйюшю тыпырда, гыржын бишире турган бир къарт амманы эслейди.

Алайгъа учуп барады да, ожакъ башына къонады.

– Иш къолай болсун, Амма. Не эте тураса? – деп сорады.

– Да, не этерикме, балачыкъ, отум жукъланнганды да, аны къабындырыргъа бир жукъ излей эдим, – дегенди.

– Мен от къабындырыргъа бир чыгъаначыкъ берсем санга?..

– Къайда, къайда?! – деп жарыгъанды Амма.

– Ма, аягъымда, чыгъар да, ал. Алай чыгъанам ючюн сен не берирсе манга?

– Да... Бир гыржын берирме, – дегенди.

Къушчукъ, болсун деп, Аммагъа аягъын узатханды.

Амма къушчукъну чыгъанасын алады, аны къабындырып, тыпыргъа атады да, от этип, ариу таба гыржынла биширеди.

Гыржынладан бирин да къушчукъгъа береди.

Къушчукъ, гыржынны аузуна къабады да, «пыыrrrr!» деп, учуп барып, бир терекге къонады.

– Ох-ох-ох, чыгъанадан къутулдум! Гыржын къоллу да болдум, энди бу жылы гыржынны бир ашайым, – дей турганлай, узакъда отлаугъа жайылган бир къой сюрюуню кёреди. Сюрюучю жашчыкъны да.

Жашчыкъ, бир къолунда да челеги, къойланы тегерегине ары-бери къарай айлана.

– Эй, къойчу, кёп болсун! Не ишлейсе? Нек мудахса? – деп сорады.

– Ой, мен мудах болмай, ким мудах болсун? Бир челек сют саугъанма да, ичине ууаргъа уа гыржыным жокъ, бу къыр башында ачдан ёлеме, – дегенди.

Къушчукъ, къанатчыкъларын къакъгъанды да:

– Мен санга гыржынымы жартысын берсем, сен аны орунуна манга бир семиз кьой бермезмисе? – дегенди.

– Ой, гыржын бер ансы, кьайсын сюйсенг да, сайла да ал.

Кьушчукь гыржыныны жартысын кьойчу жашчыкьгьа бергенди, кьойчу жашчыкь да айтханыча этгенди. Кьушчукь, кьойну желкесинден кьапханды да, «пыырррр» деп учуп, бир тау элге баргьанды.

Ол элде уа адамла бир кенг арбазгьа жыйылып. Арбазда да уллу кьазанла асылып, ичлеринде да суула боркьулдай, кьайнай. Хантлары уа жокь. Сабийле да ары-бери чаба, ойнай. Уллула да, ары-бери жюркюй, мудах.

Кьушчукь:

– Кюн ашхы болсун, аланла! Не кьууумугьуз барды? Не жыйылгьансыз, – деп сорады.

– Кьууанча жыйылгьанбыз, келин алабыз, – дегендиле.

– Да сора нек былай мудахды бетигиз? Не ди жетмеген затыгьыз? Келинигиз да кьайда?

– Жолдады. Жыйын бла келе турады келинибиз а. Алай а, биз жарлы, биз харип, жокьду кьурман этип кесер малыбыз, – дейдиле.

Кьушчукь, эрлай учуп, той иесини аллына кьонады.

– Мен санга бир жарагьан кьой берсем, сен аны жерине манга не берирсе? – дейди.

– Сен жарагьан кьой берсенг, мен да келинни баш ау жаурукьларындан сайлап эм ариуун санга берирме, – дейди.

Кьушчукь кьойну той иесине береди...

Кьобузла согьулуп, харс урулуп, той башланады. Кьыз-жаш тепсей, той жыйын ашай-иче, бир заманда орайда тартылып, келинчикни, баш ауун алыргьа деп, арбазгьа чыгьарадыла. Той иеси кьушчукьну келинни туурасына чакьырады. Ыза бла, гитче кьызына бурулуп:

– Келинни баш ау жаурукьларындан ма бу кек беркьлю кьушчукь кьайсысын сайласа да, аны алып, кьушчукьну боюнуна чулгьа, – дейди.

Кьушчукь, учунда кюмюш мынчакьла тьойюлюп бир ариу жибек, акь чачакьлы баш ау жаурукьну сайлайды.

Той иесини кьызы баш ау жаурукьну кьушчукьну боюнуна чулгьагьанлай а, аллайгьа чулгьа! – кекде бир жанкьылыч, кекню жарып, кьушчукьну инбашларындан энишге ургьаны бла, кьушчукьну юсюнде эмеген кьатынны этген хыйнысы бузулуп, ол кьушчукь, бир тауушлукь жаш болуп, кез туурада аты бла бирге сюелип кьалады.

Ол жыйылгьан халкь, сейирге-тамашагьа кьалып, жашха аралып тургьанлай, ол да, баш ау жаурукьну кеси боюнундан алып, той иесини ариу кьызыны боюнуна салып, атына миндирип, учуп кетеди.

Аны кермегенибиз кирик, ауруу-талау кермейик!

*Жомакь биринчи кере басмаланады. Америкада жашагьан таулуладан жыйып, жарашдырып, бизге жиберген **КЪОЧХАРПАНЫ** Леманды.*

Налычкни 3-чю школуну
2-чи классында окъугъан са-
бийчикле Ахматланы Сафа-
риятны «Киштикчик» деген
назмусуна кере сурат эришю
къурагъандыла. 1-чи жерге
былайда бу сиз кѳрген суратла
чыкъгъандыла.

Умарланы Фатима,
2-чи классны окъуучусу

СУРАТ ЭРИШЮ

АХМАТЛАНЫ Сафарият

КИШТИКЧИК

Уянсам – шинтикчикде
Мен кѳрдюм киштикчикни:
Чыммакъчыкъды тюкчюгю,
Кѳзлери – юркюнчюкле,
Юзмелтчик – къуйрукъчугъу,
Жухчугъу – къаймакъ жугъу.
Кечейим хыличигин –
Къояйым шинтикчикде.
Уялып, менден бугъады,
Бетчигин кеси «жуады».
Ол ариу кишиучукъгъа
Сют бердим табакъчыкъда.
Ол мени киштикчигимди,
Къоялмам сютчюк ичирмей,
Ол алай жумушакъчыкъды,
Халалчыкъды, жууашчыкъды.

Тюмелланы Аман,
2-чи классны окъуучусу

Кюмелланы Михаил,
2-чи классны окъуучусу

Княвланы Аман,
2-чи классны окъуучусу

Акътывланы Якуб,
2-чи классны окъуучусу

Сабийлеге дерс

И

К

Къ

М

Н

О

С

Хар харфха салынган суратны бешисин да ким айтса, анга «5» салама.

БЁРЮ БАА КЪОЙЧУ

Ауруу кирип, къойчуну къойлары бары да къырылгъандыла. Аны эшитип, къойчугъа къайгъы сёз бере келгенди бёрю да.

– Къойчу, – дегенди, – бу аман хапар кертимиди? Къойларынг къырылгъандыла деп?.. Оуей-оуей! Барыдамы къырылгъандыла сора? Гитчеси, уллусудамы?.. Арыгъы, семизи да?.. Тоба-тоба!.. На аман бушуу этдим, не аман! Жарсыгъанымы туура къалай айтыргъа да билмейме, – деп жиямсырагъанды.

– Аллах ыразы болсун, Бёрю, къоншум, сау бол. Не заманда да сен халал жүрекли болгъанынги мен биле эдим! Къууанчынга барайым, – дегенди Къойчу да.

– Хоу, харип, не заманда да аны ниети къоншусуна алай болуучуду, – дегенди къойчуну алайда къарап тургъан ити да.

«НЮРНЮ»

алтын къюбюрчегинден

*КЪУШДЖЕТЕРЛАНЫ Айшат,
къарачайлы назмучу*

КЪЫШ КЮНЮ

Шахарыммы бёленгенди –
Къыш келди, тонун кийип.
Агъарта, жасай билгенди,
Хар неге къолу тийип.

Сен да, жылыракъ кийин да,
Кёр ариулугъун жерни.
Жасанып, сюерча ким да,
Къыш жерге къууат берди.

Къыш кюню да къууанады,
Сабийчиклеге къарап.
Чыпчыкъчыкъ да жубанады,
Бюртюкчюк излей къарда.

Таурухдача, кёз алдайды,
Жылтырап дуния саулай.
Жюрегим а не сакълайды,
Бир сезим нёгер сайлай?..

ЧУУ-ЧУУ, ЧУУ АЛА...

ЧУУ-ЧУУ, ЧУУ АЛА...

Чуу, чуу, чуу ала!
Эки чычхан суу ала,
Ынна боза бишире,
Аппа отдан тюшюре,
Босагъадан абына,
Сакъалчыгъы къабына!..
Дыгъы-дыгъы-дыгъы этейим,
Жамийчикни тепсетейим!

ТАРТА-СОЗА

Тарта-соза,
Жашчыкъланы
Барын оза!
Тарта-соза,
Къызчыкъланы
Барын оза!
Тарта-соза,
Барын оза!
Амма этди
Сары боза!
Амийчикни
Дыгъыл этди,
Жамийчикни
Дыгъыл этди,
Дыгъыл-дыгъыл,
Дыгъыл этди!
Дыгъылчыгъы
чыгъып кетди!

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 3. Юлюшон жукъудан алып. 5. Хар сёзню кесини неси барды? 6. Кеси жанын а ол да кечиндиреди! 7. Миллетибизни бурунгу аты. 9. Къойну Аллах жаратды, ол а жолда къошулду. 10. Берген сёзюнге ... бол!

ЁРЕСИНЕ: 1. Адамны миллетлигин билдирген заты 2. Самолётха Тюрк дуниясында алай айтадыла. 3. Саулукъ-... 4. Кесин кенген танытыр. 8. Ёрюзмек ким эди? 9. Тешикге кюле эди.

Журналны 1-чи (2017) санында басмаланган
СЁЗБЕРНИ ЖАУАПЛАРЫ

ЭНИНЕ. 2. Ундурукъ. 4. Баш. 6. Чана. 7. Адам. 8. Халы. 10. Анам. 12. Къар. 14. Ёрдауун.

ЁРЕСИНЕ. 1. Жукъа. 2. Уста. 3. Къара. 4. Балыкъ. 5. Шахар. 9. Атлы. 11. Алан. 13. Алам.

ЖАШАУДА НЕ БОЛУР..

Жашауда не болур – бу затны юсюнден Нарт ата-бабаларыбызны не айтханларын алъадан билип къойсакъ, кесибизге аллай бир тынч болур – абынмазгъа, алданмазгъа, жангылмазгъа, терс атламазгъа. Нарт сёз жангылмайды. Ёмюрле бла сыналып келген, кюн бла айча, туура затды. Дагъыда, багъалы шуехум, жашауда не болургъа болур, кесинг да бир сагъыш этип кёр...

Жазып, бизге жибереме десенг да – жанынг ыразылай!

...НЕ БОЛУР?

Ат налсыз болса, атлы сыйсыз болур.

Башхагъа кюлген кюлкюлюк болур.

Кишилик болса, игилик да болур.

Жарлы юйню киштиги жукъучу болур.

Жиляуукъ – гитче болур, жырлауукъ уллу болур.

Илячин ёлсе, кёк мутхуз болур.

Къар эресе – суу болур, Халкъ эресе – къуу болур.

Къартны сыйын кёрмеген къартлакъда сыйсыз болур.

Сюрючюсю кёп болса, къой харам болур.

Тели кюлсе, акъыллы мудах болур.

САБИЙЛИК ДУНИЯСЫНДАН

Ежемесячный литературно-художественный журнал для детей «НЮР» («Свет») № 2-2017г.

Выходит с января 1982 года
На государственном языке

Учредитель:
Государственный комитет Кабардино-Балкарской Республики по печати и массовым коммуникациям
Общественная организация «Союз писателей КБР»

И.о. главного редактора
А. А. САКАРШЕВ

Редакция:
А. БЕЗНЕВ
М. БЕШЕВ
Т. БИТТРОВА
Ж. ГУЗЕВ
Ф. МАМАЕВА
А. МИНЛАЕВА
М. ОЛЬМЕРОВ

Художественный редактор
М. ОРАКОВА

Оформление
Н. АКЦИОНОВА

Компьютерный набор и верстка
А. БОЗНЕВ

На 1-й стр. использованы фотографии А. ЕЛКАШОВА

Свидетельство о регистрации
ИН № ТУ07-00102 от 24.12.2014г.

Управление Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по КБР

Подписано в печать

12.02.2017г.

Выход в свет

28.02.2017г.

Формат 60x90

Бумага мелковатная

Гарнитура литературная

журналистная рубашная

Печать офсетная

Усл. кр.-отг. 8

Усл. печ. л. 2

Уч.-изд. л. 2,7

Тираж 1745 экз.

Знак № 70

Индекс 73908

Стоимость одного номера по

подписке через ФГУП «Почта

Россия» - 11,64 руб.

за 6 месяцев - 69,84 руб.

Адрес редакции: 360017,

г. Нальчик, пр. Ленина, 5.

Тел.: 42-37-27, 42-14-19,

8-928-077-70-67 - Арина

zhinal nur@mail.ru

Адрес издателя: 360017,

г. Нальчик, пр. Ленина, 5,

ГКУ «КБР. Медиа»

Дом печати.

Отпечатано в типографии

ООО «Печатный двор»

360030, КБР, г. Нальчик,

ул. Каложского, 1

printhouse07@gmail.com

Тел. 74-11-33

Миңги тауну башында

Мен биринчи класста окуйми. Шулардыбызга бек сюеме. Уялу ботсам, Миңги таунга чыкыаргады унутум. Бу суратиди уа кесими уялу заманамы - Миңги таунга эрлеген кыялымга шилегиме.

Чеченланы Ана,

Нальчиклы «Радуга» («Тайри Кавказ»), гимназиясыны окуучусу

Мен хар нени юсюнден билирге бек сюеме. Аны ачкюн шилеген суратымы - чыкынжикни юсюнден билгеними жазам. Аны жашауу бек сейирди. Ол агыч-лада, суу жагыалада, тау этекледе жашайды. Ала бир бирлерине бек сакдыла. Уя шилеп жаз башында башийддыла. Аталары, уяны кыатындан узакъга кетмей, гурт жатхан чыкынжикге кыарайды. Балала аякылангычы, ачалары аланы жылытханлай турады. Уялары бек тынгылы, бек аруу шилейдиле. Балалагга жауун, жел жетмезча, уяны эшигин жанындан шилейдиле.

Бёюланы Бэлли,

Нальчик шаары 3-чү школуну окуучусу